

'Oud Woudenberg' is een uitgave van Stichting Oud Woudenberg voor donateurs. De Stichting is opgericht op 15 december 1955 en heeft als doelen:

1. *Het verzamelen en tentoonstellen van voorwerpen van oudheidkundige aard,*
2. *Het verhogen van de kennis van de geschiedenis,*
3. *Het naspeuren van de zeden en gewoonten in heden en verleden, betrekking hebbend op of gevonden in de gemeente Woudenberg en omgeving.*

Postadres: Postbus 2, 3930 EA Woudenberg
E-mail: info@oudwoudenberg.nl
Website: www.oudwoudenberg.nl

Bestuur: P.D. de Kruif, voorzitter
O.G.A. Honders, secretaris
Rembrandtlaan 40
3931 TK Woudenberg
(033) 286 36 49
H. Schouten, penningmeester
Rabobank rek.nr. 3724.34.401
ING (voorheen Postbank) rek.nr: 2057783
Minimale donatie € 12,50 per jaar
J. van Egdom, W. de Greef, M. de Man,
C. Pater-de Lange, C.Ph. Roodnat, leden

Oudheidkamer met tentoonstellingen, bibliotheek en fotocollectie:

Adres: Schoolstraat 2A, Woudenberg
(033) 286 33 99 (tijdens openingsuren)
Openingsuren: -maandag tussen 14.00 - 15.30u
-tweede vrijdag van de maand tussen 19.00-20.30u
-groepen op afspraak
Contactpersoon: C. Pater-de Lange
(033) 286 25 95

Redactie 'Oud Woudenberg' : P.D. de Kruif
H.G. Moesbergen
W. de Greef, eindredacteur

Oplage: 850

Druk: Woudenbergse Drukkerij, Woudenberg

ISSN: 1571-456X

Inhoud

1. Woord vooraf	2
2. De graanoogst	3
3. Oude topografische kaarten in de Oudheidkamer	18
4. Week van de Geschiedenis van 17 tot 25 oktober 2009	19
5. Rondleidingen in Archief Eemland in Amersfoort	20
6. Historische avond op 2 december 2009	21
7. Expositie schoolplaten Cornelis Jetses in Barneveld	23

1. Woord vooraf

Dit nummer van Oud Woudenberg begint met, een voor de tijd van het jaar passend onderwerp, namelijk de graanoogst.

Hoewel in Woudenberg en omstreken nog maar weinig koren wordt verbouwd is het interessant om te lezen hoe het hier vroeger aan toe ging. Onze plaatsgenoot de heer J. (Jaap) Floor heeft het een en ander opgeschreven uit eigen belevenis, aangevuld met algemene informatie en leuke illustraties.

Hij vertelt over granen, hoe het begon in ons land, over de bemesting, de graansoorten rogge, gerst, haver en tarwe en de grassoort boekweit. Hij eindigt met de oogsttijd en enkele nostalgische gedichten hierover.

Hierna kunt u lezen dat er een tentoonstelling is over oude topografische kaarten in de Oudheidkamer. Dit in het kader van de jaarlijkse Open Monumentendag van 12 september jl. met als thema "Op de kaart".

De Week van de Geschiedenis is in oktober. Dit jaar is het onderwerp 'Oorlog en Vrede'. Uit allerlei perioden zijn objecten met betrekking tot 'oorlog' in Woudenberg bewaard gebleven. Zoals: de Schans (ca.1590), de Grebbelinie: dijk en keerkaden uitlopend op aarden verdedigingswerken (ca.1745), de Pyramide (1804) en óp de Grebbeliniedijk: kazematten uit de mobilisatie (1939-'40) en bunkers (1944-'45).

Aansluitend maken wij u attent op maandelijkse rondleidingen in Archief Eemland in Amersfoort. Hier worden onder andere de oude archieven met betrekking tot Woudenberg bewaard over de periode 1509-1975.

Vervolgens geven wij u informatie over de historische avond op woensdag 2 december 2009. Er is dan een lezing met veel dia's over Maarten van Rossum. Ondanks dat deze Gelderse veldheer in 1543 plunderend door onze streken trok, is er een straat naar hem genoemd.

Tenslotte is er aandacht voor een expositie rond schoolplaten van Cornelis Jetses in museum Nairac in Barneveld.

Wim de Greef, eindredacteur

2. De graanoogst

Inleiding

In mijn jonge jaren (de jaren 30 en 40 van de vorige eeuw) was de graanoogst, toen korenbouw genoemd, in de maanden juli/augustus nog vrijwel geheel handwerk. Het was een drukke tijd en de boeren waren geheel afhankelijk van langdurig droog en zonnig weer.

Het was ook een spannende tijd maar best gezellig. Mensen ontmoetten en hielpen elkaar en er werden contacten gelegd, kortom een heel andere tijd dan tegenwoordig.

De graanoogst in volle gang: het gemaaide en gebundelde koren wordt opgeladen. Met paard en wagen wordt het van het land gehaald en opgeslagen bij de boerderij. Later wordt het koren gedorst en de korrels worden in jute zakken naar de molen gebracht. Hier wordt het graan fijngemalen tot meel en in zakken gedaan. De boer haalt het meel op of hij verkoopt het aan de molenaar. Het vindt daarna zijn weg als basisingrediënt voor brood en veevoer.

Granen

Granen zijn vanouds voedsel voor de mensen. In de Bijbel komen de granen en de oogst vele malen voor.

In Jesaja 28 : 23-29 staat bijvoorbeeld het volgende te lezen:

*“Neemt ter ore en hoort mijn stem, merkt op en hoort mijn rede!
Ploegt de ploeger den gehelen dag om te zaaien?
Opent en egt hij zijn hand den gehelen dag?
Is het niet alzo? Wanneer hij het bovenste van hetzelfde effen gemaakt heeft, dan strooit hij wikken, en spreidt komijn, of werpt er van de beste tarwe in, of uitgelezen gerst of spelt, elk aan zijn plaats.
En zijn God onderricht hem van de wijze, Hij leert hem.”*

Graan werd toen gemaaid met een sikkel.

De boeren hebben eeuwenlang dit gereedschap bij de oogst gebruikt.

Sikkel

We kennen allemaal de eerste regels van het bekende oogstlied van de dichter A.C.W. Staring, dat hij schreef rond 1830:

*Sikkels klinken;
Sikkels blinken;
Ruischend valt het graan.
Zie de bindster gaaren !
Zie, in lange scharen,
Garf bij garven staan !*

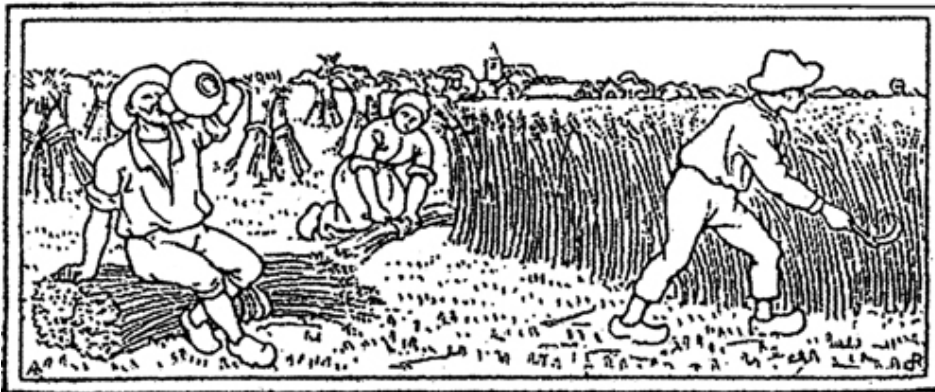
Hoe begon het in ons land?

Dat was zo ongeveer 1000 jaar geleden. Boeren trokken toen door de bossen en heidevelden aan de flanken van de Gelderse/Utrechtse Vallei.

Ze waren op zoek naar gras voor hun vee en voedsel voor zichzelf, hun vrouwen en kinderen. Maar ze kwamen er achter, dat er nauwelijks voldoende voedsel zo maar in de natuur aanwezig was. Het aantal mensen en dieren nam steeds verder toe. De boeren werden gedwongen om zelf voedsel te gaan verbouwen.

Dat deden ze door een stukje heideveld/bos te ontginnen, de grond wat los te maken en er rogge en/of boekweit te zaaien. Deze planten kenden ze al, want die kwamen in de natuur voor. Echter niet op aaneengesloten stukken grond, maar hier en daar een groepje.

De boeren gingen bij elkaar wonen, op de hoger gelegen gronden. Zo ontstonden buurtschappen en dorpen. Een voorbeeld is de verhoogde plek rond de kerk van Scherpenzeel.

Graan maaien in de middeleeuwen met sikkel (rechts), opbinden tot garven of schoven (midden), garven opgezet tot gasten (links op de achtergrond) en tent-slotte uitrusten en drinken, gezeten op een paar garven (links voor).

Mest

U begrijpt dat de grond waarop deze gewassen werden verbouwd arme schrale zandgrond was. Dit bleek al snel want de gewassen groeiden slecht.

Wat nu te doen? De boeren van toen waren niet naar een landbouwschool geweest en hadden ook geen boekjes die wat vertelden over bemesting van gewassen.

Wel wisten ze uit ervaring, dat als een koe ergens een hoopje mest deponeerde, dat daar een volgend jaar het gewas beter groeide.

Ze zijn toen schapen gaan houden, want die graasden graag op de heidevelden en die waren er genoeg, ja zelfs heel veel want langs de hele Gelders/Utrechtse Vallei was een gebied van bossen en heidevelden.

Als nachtverblijf voor de schapen werden schuren gebouwd, uiteraard van hout. Daar gingen de schapen tegen de avond in. De bodem van de schuur werd regelmatig voorzien van een laagje heideplaggen en bosstrooisel. Hierop deden de schapen hun behoefte en gedurende een winterperiode groeide daar een dikke laag potstalmest.

Deze mest werd op de akker gebracht, onder geploegd en de gewassen groeiden beter.

Schapen grazen achter een boerderij bij de schapenstal. Hierin verbleven zij 's nachts en deden daar hun behoefte. Samen met de aanwezige heideplaggen en strooisel vormde dit de mest voor de akkers.

Rogge

Rogge op het veld

Rogge kwam vroeger als kruid voor in de natuur. De zaadjes waren veel kleiner dan tegenwoordig, maar groter dan graszaden. De roggekorrel van toen bevatte al een kleine hoeveelheid meel. De boeren zijn toen roggezaden gaan verzamelen en zaaiden ze op open plekken, die ze in de bossen en op de heide hadden gemaakt. Door betere bemesting werd het gewas productiever en door veredeling een echt cultuurgewas.

Het was winterhard en kon dus al in oktober worden gezaaid en omstreeks de derde week van juli werd met de oogst begonnen. Vooral de roggeakkers waren prachtig als de rogge bloeide, zo omstreeks de laatste dagen van mei. Als er een windje waaide, dan ruisten de halmen en trok er een waas van stuifmeel over de akkers, dan werden miljoenen graankorreltjes geboren.

Door de eeuwen heen is rogge hét graangewas geweest voor de zandgronden. In 1930 werd 160.000 hectaren rogge verbouwd in ons land. In 1984 nog 7000 hectaren en in 2003 nog maar 3800 hectaren. Rogge aren hebben angels en zijn naaktzadig. Om de korrel zit geen vliesje. Rogge is vooral bekend als grondstof voor de vervaardiging van roggebrood en whisky.

Gerst

Gerst op de akker

Gerst is een zeer oud gewas. Het kwam vroeger voor in het Midden-Oosten. Aan de aar zitten twee of vier rijen zaden. De zaden zijn bedekt met een kafje of vliesje. De aren zijn lang en prikkelend.

Verder is gerst de belangrijkste grondstof voor de bereiding van bier en whisky. Bij de bereiding van bier wordt eerst aan gerst water toegevoegd om er mout¹ van te maken. Tijdens het brouwen wordt dit omgezet in wort, waarbij zetmeel wordt omgezet in suiker. Hieraan wordt hop toegevoegd. Tenslotte wordt door gisting de suiker hieruit omgezet in alcohol en is het bier klaar. Uit 1 kilo gerst wordt 6 liter bier gemaakt.

Geslepen gerst noemen we gort. Vanouds bekend van de gortepap en als kruitmoes, een soort pap dat ongeveer 100 jaar geleden met rozijnen, spek en kervel een geliefd eten was onder de plattelanders. In bepaalde streken wordt dit nog steeds gegeten. Ook een glaasje gerstewater was toen een probaat middel om aan te sterken.

¹ Graan, waarvan de kieming kunstmatig begonnen is en plotseling weer beëindigd, en waarna de kiemen zijn verwijderd.

Haver

Haver

Haver behoort tot de familie van de grassen. Het werd al 7000 jaar geleden geteeld, voornamelijk in Zuidoost-Europa en Zuidwest-Azië. Ook haver groeide oorspronkelijk in het wild en is door mensen veredeld en geschikt gemaakt als voedsel voor mens en dier. Het is een graansoort, die al in de tijd van het Oude Testament werd geteeld.

Het is ontstaan uit wilde haver. De bloeiwijze van de plant is een pluim, niet prikkelend en de zaden zijn omgeven met een vliesje. Het is een gewild voeder voor paarden.

Haver wordt door mensen gegeten als havermout pap. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was ook havermout op de bon. Mijn moeder probeerde toen van onbewerkt haver toch pap te maken, maar dat was geen succes. De vliesjes waren niet te eten en wij als kinderen noemde deze pap "tufpap". Wij tuften de vliesjes uit op de keukentafel.

Kent u overigens het gezegde: Van haver tot gort?

Dan ken je iemand of iets heel goed, net zoals de graanhandelaar die alles over granen weet.

Tarwe

Tarwe aren

Tarwe is een van de voornaamste graansoorten waar de mensheid zich mee voedt. Het is ook een zeer oud gewas en wordt wereldwijd verbouwd. Het groeit het beste op kleigronden. Tarwemeel en tarwebloem gaat naar de bakkers, die er brood van bakken en allerlei soorten koeken en koekjes.

Het is opmerkelijk dat tarwestro veel korter is dan 20 tot 30 jaar geleden. Voor het stro is namelijk veel minder belangstelling en daarom zijn de zaaizaadverbouwers op de kweekbedrijven begonnen zaaizaad te kweken dat tarwe met kortere stengels oplevert. Zodoende ligt er na het combinen² minder stro op de akker.

De opbrengst van de granen in Nederland is de laatste 200 jaar enorm gegroeid. Granen gaven in 1800 een opbrengst van 4x het gezaaide. Van 1800 tot 1880 een opbrengst van 7x het gezaaide. Rond 1975 een opbrengst van 30x het gezaaide!

² Het mechanisch maaien en dorsen van graan met een combine.

Boekweit

Bloeiwijze van boekweit

Dan rest nog het gewas boekweit, maar het is geen graangewas en behoort niet tot de familie van de grassen, maar tot de familie van de beukenootjes.

Het was vroeger in ons land een wijd verbreid gewas en werd ook in de tijd van de korenbouw geoogst.

Boekweit was een sikkeneurig gewas, geschikt voor arme schrale grond. Het werd op een stuk afgebrand heideveld in de as gezaaid. Het zaad als een kleine aardappel in de hand van de boer, die het breedwerpig zaaide. Het gewas werd na de IJsheiligen (10-11-12-13 mei) gezaaid. Kwam er hierna nog een late nachtvorst, striemende regen of harde wind; dan was het was mis met het gewas.

Gaat de boekweit door nachtvorst verloren dan is er armoede geboren.
Een andere uitdrukking van toen was: *In 100 dagen uit en in de zak.*

Als het een beetje mee zat, stond het gewas in de zomer fraai en heerlijk geurend te pronken; een eldorado voor de bijen.

Dan kwam het er op aan, om op het juiste moment te maaien. Durfde de boer geen risico te nemen, dan begon hij midden augustus al met de oogst, omdat te rijpe zaden gemakkelijk zouden uitvallen.

Had hij het gevoel dat de gok genomen kon worden, dan wachtte hij nog even, zodat de dikke korrels verder konden rijpen. Het oogsten gebeurde altijd voorzichtig en liefst in de ochtend-of avonden, want dan bleven de door het vocht enigszins uitgezette korrels beter zitten. Het bij elkaar binden van de afgemaaide boekweit in garven vond plaats in de avond bij volle maan en eveneens heel behoedzaam. De broze boekweithalmen werden samen gebonden met de kop naar binnen. Dat wil zeggen, de zaadrijke kop werd naar beneden geknakt, zodat hij binnen in de garf stak om zaadverlies te voorkomen. Tijdens het dorsen werd het zaad twee keer gewand en in troggen met blote voeten getreden om de zwarte doppen eruit te krijgen.

Boekweit dopvruchten

Was dat allemaal gelukt, dan leverden de korrels gruttemeel voor heerlijke boekweitpap en pannenkoeken.

Dit was graag gegeten voedsel waar zo'n 100 jaar geleden vrijwel een eind aan kwam. Vroeger gingen om negen uur in de avond de kerkklokken luiden, de papklok. Voor het naar bed gaan werd eerst nog een bord boekweitpap of soms ook een ander papsort gegeten.

Tot 1960 werden er veel graan verbouwd in onze streken, daarna nam het af. Na 1970 werd er weinig of geen graan meer verbouwd, toen kwam de maïs opzetten.

De oogsttijd

Zo tegen de derde week van de maand juli begon het maaien van de rogge, daarna de gerst, tarwe, haver en boekweit. De hele boerenfamilie, boer, boerin, kinderen, knechten en daggelders werden erbij betrokken.

Voor de oorlog (1940-1945) werd alles met de hand gemaaid met een zicht en een mathaak (pik).

Met de rechterhand sloeg de boer onder aan het gewas los en het afgemaaide trok hij met de pik naar links. Zodra hij voldoende halmen had gemaaid om een garf (schoof) te vormen, legde hij de bundel gemaaid koren met pik en rechterbeen naast het staande gewas op de grond.

Voor de oorlog (1940-1945) gebeurde de graanoogst met de hand. Een oude man doet hier voor hoe hij toen het koren maaide met zicht en mathaak (pik).

De boerinnen, dienstmeiden en jonge dochters bonden de garf aaneen en zetten deze bij elkaar op gasten. Twee garven in elkaar en drie of vier aan elke kant, dan stond er een gast en uiteindelijk een aantal rijen verspreid over de akker. Garven werden ook wel op hokken gezet.

Al heel vroeg in de morgen gingen de werkers naar de akker. In de loop van de morgen werd er koffie met brood gebracht. Dan was het heerlijk toeven op de akker, leunend tegen een aantal gasten, werd lekker gesmuld, uitgerust en gezellig gepraat.

*Gasten (of in schoven opgehokt koren) zijn klaar om van het land gehaald te worden. Eén gast bestaat uit circa 10 garven.
Een garf of schoof is een bundel bijeengebonden gemaaid koren.*

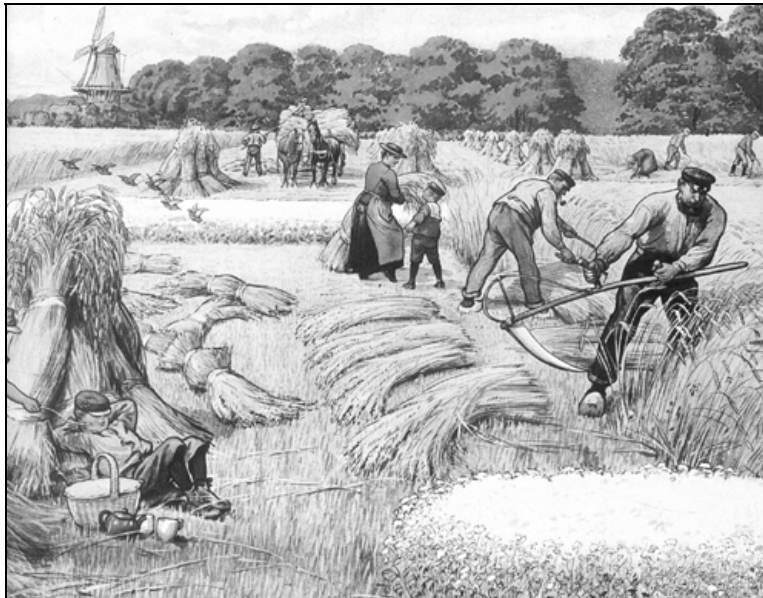
De jongelui kregen extra aandacht voor elkaar en zeer zeker werden er tijdens dit soort momentjes afspraken gemaakt voor de zaterdagavond. Ik weet nog dat ik in 1948 bij de burens enkele dagen rogge heb gemaaid tot 10 uur in de avond voor vijf gulden per dag.

Enkele jaren na de Tweede Wereldoorlog kwam het aflegapparaat. De boer zat op de aangepaste grasmaaimachine met zijn zoon naast hem op het aflegapparaat. De zoon formeerde met behulp van een stok een garf. Met de voet bediende hierna een knop, zodat de garf achter het aflegapparaat kwam te liggen. Zodra de garven aan de gasten droog genoeg waren werd alles naar de hooiberg gebracht, opgestapeld en dan was het wachten op de dorsttijd.

Hoe de boer vroeger de oogsttijd beleefde

*Des zomers, als mijn sikkel suist
En 't koren zwaar van aren ruist
Als op mijn akkers, baan aan baan
Volrijp mijn gouden garven staan.
Dan voel ik welk genot het is
Een boer te zijn, gezond en fris
Met zonneschijn en zoet geluid
Van vogels als een blij begin
De volle dag mijn woning in.*

*En 'k zing met frisse moed
Wat heeft de boer het goed
Wie leeft er zo blij, zo frank en vrij
Als hij op zijn boerderij!*

Een nostalgisch maar waarheidsgetrouw beeld van de oogsttijd.

In 1941 verscheen het volgende gedicht in de Enkhuizer almanak.
Snel daarna werd het door de Duitse autoriteiten verboden te publiceren.

*De bloemen uit het korenveld,
Zij hebben mij iets schoons verteld.
De klaproos tussen d'aren
't Was of zij droevig stond te staren
en in haar blanke witte kleed
sprak de margriet van innig leed.
Het diepe blauw der korenbloemen
Waarop zij anders zich beroemen
Het scheen nog dieper dan weleer
Heur kopjes bogen droevig neer.*

*Toen kwam de wind door bloem en halmen
En van het veld weerklonken galmen
Het steeg omhoog naar alle kant
en het weerklonk door heel het land.
De bloemen en het wuivend koren
Zij deden toen dit wond're horen
Ons rood, ons wit, ons heerlijk blauw
Al draagt het nu nog smart en rouw*

*Het krijgt opnieuw zijn frisse kleuren
Dan zullen wij niet langer treuren
Dan juichen wij weer overal
Waar men die vrijheid vergaren zal
Het ruiste voort langs bloem en koren
In vrede wordt ons land herboren
Zo sprak het veld. Zo bidt het volk
Die bloemen zijn des hemels tolk.*

Ik sluit af met enkele regels van de dichter Adriaan Roland Holst:

*Ik zal de halmen niet meer zien,
Noch dragen ooit de volle schoven
Maar leer mij in de oogst geloven,
Waarvoor ik dien !*

En vandaag in 2009 gaan de combines over de velden om het graan te maaien en te dorsen. En bij mooi, droog weer is de oogst van ons hele land binnen een week van de velden.

Jaap Floor

Afbeeldingverantwoording:

l'Agriculture aux Pays-Bas, uitg. Ministerie van Landbouw en Visserij, Den Haag, 1937 (franstalig): blz.6.

Jac. Gazenbeek, *Gouden Baken in Groene Vallei*, 50 jaar Coöperatie Woudenberg-Maarn 1909-1959: blz. 13 en 14.

Jan A. Niemeijer, *Leven op het platteland*, uitg. Friese Pers Boekerij BV, Drachten/Leeuwarden, 1986, illustraties van Cornelis Jetses: blz. 3 en 15.

Collectie van de schrijver : blz. 5.

Website nl.wikipedia.org : blz. 4, 7, 9, 10 en 11.

Website www.mtb-noordwest9.nl : blz. 8.

Naschrift van de redactie:

Dit artikel verscheen eerder, in verkorte vorm, in *de Groenewouder*, huisorgaan van verzorgingshuis Zeisterwoude, locatie Woudenberg. De heer Floor heeft hierin vanaf 2004 circa 25 verhalen gepubliceerd. Deze gaan voornamelijk over natuur, cultuur en geschiedenis in het werkgebied van de voormalige Landbouw Coöperatie "De Vallei" te Woudenberg. In de fabriek hiervan werden graan en andere grondstoffen fijngemalen en gemengd tot veevoeder voor verkoop aan de leden-veehouders. De heer Floor was hiervan directeur tot aan zijn pensionering in 1982. De kern van het werkgebied van de Coöperatie was de streek van Langbroek tot Scherpenzeel. Vooral in deze omgeving gaf de heer Floor in de jaren 1980-'90 als gids uitleg tijdens busritten van de Vereniging voor Vreemdelingen Verkeer (VVV). Toen is ook de behoefte ontstaan een en ander op te schrijven. De heer Floor is geboren in 1928 in Barneveld op Marie-Louisehoeve aan de Lunterseweg. Hier hadden zijn ouders een landbouwbedrijf.

3. Oude topografische kaarten in de Oudheidkamer

De dorpskern van Woudenberg op een topografische kaart uit 1850-1860. De vier straten in de dorpskern zijn: Voorstraat, Middenstraat, Achterstraat en Uitleg (=Dorpsstraat). De Achterstraat liep vanaf de huidige kruising Burgwal-Kaneel via de Schoolstraat naar de Geeresteinselaan. Links aan de Molenweg (nu deel van de Voorstraat) ligt een perceel land met drie kruisjes erop getekend. Dat is de begraafplaats, aangelegd niet lang na 1825³. (Kaart: Topografische Bureau, kaartopschrift: "Woudenberg, kaart-no.: 120". Collectie St. Oud Woudenberg.)

Op 12 september jl. was het Open Monumentendag met het thema: 'Op de kaart'. In de Oudheidkamer is ter gelegenheid hiervan een expositie ingericht. Deze bestaat uit mooie en interessante oude topografische kaarten. Hierbij kunt u zowel orginelen als reproducties bewonderen.

Zeker de moeite waard om uw bezoek aan de Oudheidkamer te herhalen, of wanneer u er nog nooit geweest bent, om de stoute schoenen eens aan te trekken!

³ In dat jaar werd het Koninklijk Besluit uitgevaardigd dat binnen kerken en de bebouwde kom niet meer mocht worden begraven.

4. Week van de Geschiedenis van 17 tot 25 oktober 2009

Een gave kazemat op de Grebbeliniedijk nabij de Pothbrug. De waterentoren op de achtergrond. De Grebbelinie is aangelegd in 1741-1746. De kazemat is gebouwd tijdens de mobilisatie in de periode september 1939 - mei 1940. (Foto W. de Greef, maart 2009)

Zoals elk jaar wordt ook in 2009 de landelijke Week van de Geschiedenis gehouden en wel van 17 tot 25 oktober 2009. Het thema is dit jaar: *'Oorlog en Vrede'*. Rond het thema is er op vrijdag 23 oktober een extra openstelling van de Oudheidkamer van 19.00 uur tot 20.30 uur. Behalve het bekijken van beeldmateriaal kunt u ook luisteren naar verhalen over dit onderwerp die door Mees de Man zullen worden verteld. Zeker de moeite van het bezoeken waard. Wanneer u zelf nog een bijzonder verhaal heeft dat door hem ten gehore zou kunnen worden gebracht dan horen wij dit graag tijdig van u. Neemt u daarvoor contact op met Mees de Man, tel. 033-2863778.

Voor algemene informatie zie: www.weekvandegeschiedenis.nl.

5. Rondleidingen in Archief Eemland in Amersfoort

Het voormalige Observantenklooster, Stadhuisplein 7, Amersfoort. Hier is onder meer Archief Eemland gevestigd. (Foto D.C.W. Steenbeek, 2001)

Archief Eemland te Amersfoort beheert ruim drie strekkende kilometer archiefstukken. Hieronder zijn ook de archieven van de gemeente Woudenberg en haar rechtsvoorgangers over de periode 1509 - 1975.

Tijdens het jubileumjaar Amersfoort 750 wordt elke maand een rondleiding gehouden. Op woensdag 30 september is de volgende. Van 15.30 - 16.30 uur hoort u hoe de geschiedenis van Amersfoort en omstreken bij het archief wordt bewaard. De archiefmedewerker brengt u als bezoeker met boeiende informatie weer even terug in de tijd.

Wilt u hieraan deelnemen? Meldt u dan aan door een e-mail te sturen aan archiefeemland@amersfoort.nl of te bellen met 033-4695017.

Bezoekt u ook eens de uitgebreide website www.archiefeemland.nl.

6. Historische avond op 2 december 2009

Maarten van Rossum, veldheer voor twee heren.

*Maarten van Rossum (1478-1555), veldheer in wapenuitrusting, oud 60 jaar in 1540.
Olieverf op doek, geschilderd door H.J. Reems tussen 1975 en 1985 naar een ouder origineel. Dit schilderij bevindt zich in museum Stadskasteel Zaltbommel.
(www.collectiegelderland.nl)*

Wat kwam Maarten van Rossum in Woudenberg doen?

Hij stond bekend als een plunderaar en veroveraar in dienst van de Hertog van Gelre. Het leven van deze krijgsoverste is het onderwerp van de Historische Avond van de Stichting Oud Woudenberg.

Deze vindt plaats op woensdag 2 december 2009. De plek is zoals gebruikelijk gebouw Eben Haëzer aan de Schoutstraat.

De avond wordt verzorgd door mevr. drs. Marjan Witteveen uit Zaltbommel, ook de geboorteplaats van Maarten van Rossum.

Er zal een schat aan beelden van oude prenten en schilderijen te zien zijn en een sappig verhaal over deze robuuste strijder onder Karel van Gelre en later Willem van Gulik. Geboren in 1478 diende hij 50 jaren onder deze twee opeenvolgende hertogen van Gelre om te strijden tegen de Bourgondiërs, dus onder andere Karel de Vijfde, als ook tegen de Bisschop van Utrecht. De slepende oorlogen waren een ramp voor de boeren. In de zomer van 1543 rukte Maarten met zijn leger op naar Woudenberg en plunderde alles waar hij doorheen trok. Hij had het echter op Amersfoort gemunt. De plundering daar werd voortijdig afgekocht met 80.000 ducaten.

Na de volledige afbrokkeling van de macht van de Hertog van Gelre trad Maarten van Rossum in datzelfde jaar in dienst van Karel de Vijfde. Wisseling van de wacht dus. Aan het eind van zijn leven bracht hij het zelfs tot gouverneur van Luxemburg. In 1555 stierf hij op de Tweede Pinksterdag in Charlemont aan de pest.

Woudenberg heeft een straatnaam aan deze veldheer gewijd en zo blijft zijn naam in herinnering.

Een uitnodiging aan alle donateurs en overige belangstellenden om deze interessante avond te bezoeken is dus beslist op zijn plaats.

U bent welkom op woensdag 2 december 2009 in Eben Haëzer, aanvang 20.00 uur.

Het bestuur heet u vanaf 19.30 uur welkom met een gratis kopje koffie of thee. De zaal is open om 19.00 uur.

7. Expositie schoolplaten Cornelis Jetses in Barneveld

*Een bekende illustratie van Cornelis Jetses is: "De lente op den akker". Te zien zijn de vrouw en het meisje op de voorgrond die aardappelen poten. De man midden in beeld is aan het ploegen, rechts van hem wordt geëgd en gezaaid en links bovenaan wordt mest over het land gebracht. (Jan A. Niemeijer, *Leven op het platteland*, uitg. Friese Pers Boekerij BV, Drachten/Leeuwarden, 1986)*

In het Veluws Museum Nairac aan de Langstraat 13 in Barneveld is tot en met 31 oktober 2009 de tentoonstelling 'Jetses aan de wand' te zien.

Het is een expositie rond de bekende schoolplaten van de illustrator Cornelis Jetses, die vroeger aan de wand van veel klaslokalen hingen. Hij is vooral bekend geworden door zijn creaties Ot & Sien en Aap-Noot-Mies. Ook maakte hij tekeningen voor lees- en schoolboeken.

Voor het eerst zijn de originele schilderijen, aquarellen en schetsen van Cornelis Jetses (1873-1955) in een overzichtstentoonstelling bijeen gebracht. De schoolplaten geven een mooi beeld van het leven op en om de boerderij en van een aantal beroepen, zoals de steenbakker, de schelpenvisser en de metselaar.

Ze hebben romantische titels als 'De weide in de lente' of 'In augustus op den Dorschvloer.'

Naast de schoolplaten uit de serie 'Het Volle Leven' maakte Cornelis Jetses nog twee geschiedenisplaten. 'Aan het hof van Karel de Grote' laat de pracht en praal zien in een vroegmiddeleeuws paleis. 'Ter Walvischvaart' blijft in de herinnering door de woest aanvallende ijsbeer.

Als geen ander verstond Jetses de kunst om van een educatief verhaal een aantrekkelijk en levendig tafereel te maken.

Deze tentoonstelling is een initiatief van:

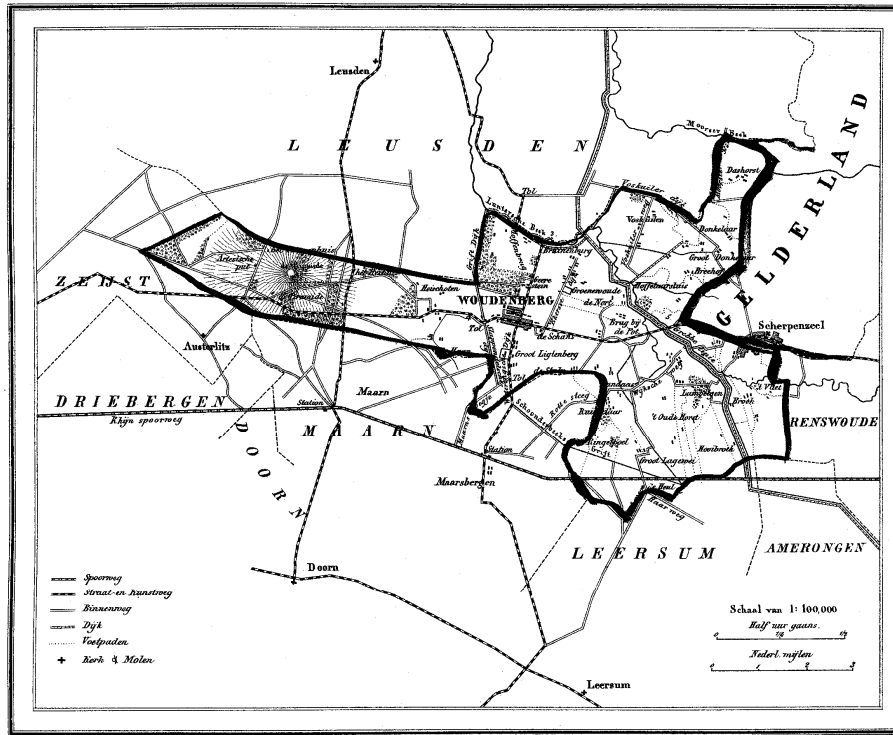
De Cornelis Jetses Stichting te Groningen, het Nationaal Onderwijsmuseum te Rotterdam, Fraeylemaborg in Slochteren en het Veluws Museum Nairac in Barneveld, in samenwerking met Noordhoff Uitgevers en de Cornelis Jetses Stichting, beiden gevestigd in Groningen.

Tegelijkertijd verschijnt het rijk geïllustreerde boek 'Jetses aan de wand' met alle platen, schetsen én verhalen die bij de schoolplaten verteld werden.

Veluws Museum Nairac, te vinden aan de Langstraat 13 in Barneveld, is geopend op: dinsdag tot en met vrijdag: 10.00 tot 17.00 uur;
zaterdag: 13.00 tot 17.00 uur.

De expositie duurt tot en met 31 oktober.

Voor meer informatie zie: www.nairac.nl,
telefoon 0342-415666 of e-mail: museumnairac@introweb.nl.

Lever een waardevolle bijdrage aan de collectie van Oud Woudenberg !

Door afbeeldingen, documenten of voorwerpen te schenken, in bruikleen te geven, te laten scannen of fotograferen. U kunt hierbij denken aan:

- foto's, Ansichtkaarten, schilderijen, tekeningen - boeken, manuscripten, programma-boekjes, oude kranten, adres-en telefoonboeken, kerkbodes, folders, brochures, gemeentegidsen	- geboorte-, huwelijks- en overlijdenskaarten, familiepapieren - poësie-en jubileumalbums - plattegronden, luchtfoto's - (gebruiks)voorwerpen - archeologische vondsten

U kunt uw stukken aanbieden in de Oudheidkamer, Schoolstraat 2A, tijdens de opening op maandagmiddag van 14.00 tot 15.30u. Als u liever heeft dat een van de bestuursleden uw stukken thuis afhaalt (en desgewenst weer terugbrengt) bel dan op maandagmiddag 033-286 33 99.

Bij voorbaat hartelijk dank!